

TEKST 117: Jødiske vidnesbyrd om overgreb på jøder i Ramla og Jerusalem i 1024-1025

I 1024 gjorde arabiske stammer (tayy-beduinerne) anført af Hasan b. Jarrah oprør mod fatimidernes styre. Flere byer blev indtaget af oprørerne, men jøderne i Palæstina var generelt loyale overfor fatimiderne under disse opstande. De jødiske indbyggere i Ramla og Jerusalem oplevede plyndringer, ødelæggelser og brandbeskatninger fra oprørernes side. Et fremstående medlem af det jødiske samfund i Ramla, Salomon ha-Kohen b. Joseph, skrev en række breve i 1025, hvori han beretter om hændelserne i 1024-1025. Samme begivenheder beskrives i breve til andre byers menigheder fra højtstående jøder fra Jerusalem - Salomon b. Judah og Salomon den Yngre. Endelig findes herunder et digt af Joseph Ibn Abitur - en lærd spansk jøde, der efter en rejse gennem området nedfældede sine oplevelser i et klagedigt omhandlende både de fatimidiske troppers og beduinernes overgreb.

[Salomon ha-Kohen b. Joseph (Ramla), 1. brev 1025:]

Intet er tilbage, for vi er blevet berøvet alle vore ejendele; nøgne, sørgmodige, forarmede. Vores tøj og husgeråd er væk. Nogle har belånt deres hjem [...] for at betale deres gæld, mens andre simpelthen har solgt alle deres ejendele. [...] Mange er blevet tortureret til døde, fordi nogle sladrede om dem.¹ Og der var dem, der gemte sig i kløfter af frygt for voldsomme tæsk og hård tortur. [...] [Men] nu er de fleste af Ramlas indbyggere døde, og kun nogle få besværlige² er tilbage.

[Salomon ha-Kohen b. Joseph (Ramla), 2. brev 1025:]

Vore medlemmer og vores unge er alle væk; de rigeste medlemmer af vores samfund er forarmede, og der er kun omkring halvtreds af os tilbage. [...] Og på grund af vore misgerninger har ringen sluttet sig helt omkring Ramla. Livet er blevet afbrudt i hele landet pga. tropperne.³ Byboerne flygter nu til de små byer. [...] Araberne og alle Kedars folk [...] hagariterne med Ismaels sønner,⁴ samlede sig – talrige som græshopper, og faldt over Ramla i både den 1. og 2. Rabi'-måned.⁵ De angreb med hævnthørst og dræbte alle på deres vej. De tog kvinder og børn til fange, fængslede også de ældre, tæskede dem nådesløst, torturerede dem og smed dem i fangekælder [...] og [hængte dem] ved halsen i kløfter, fra tagtoppe, træer og på markerne. Selv kvinder blev hængt i deres bryster og hænder. Mange døde, og deres kroppe blev smidt i affaldsbunker eller i grøfter eller på markedspladsen eller i helligdomme.⁶ [...] Pigerne og drenge og de unge blev fanget for at tilfredsstille [fjendens] appetit.

¹ Dvs. om, at de havde penge eller rigdomme gemt væk

² *Besværlige*: sandsynligvis i betydningen seje / udholdende, når det gælder forsøgene på at presse penge af dem.

³ De fatimidiske tropper, der forsøgte at slå oprøret ned, gik ligeledes hårdhændet frem og begik overgreb mod lokalbefolkningen.

⁴ Kedars folk, hagariterne, Ismaels sønner: dvs. araberne, der ifølge den jødiske overlevering nedstammede fra Ismael, hvis moder var Hagar (heraf hegariterne). Ismael fik selv en søn ved navn Kedar.

⁵ Dvs. fra midt maj til midt juli 1024.

⁶ Dvs. i kirker og synagoger

[Salomon b. Judah (Jerusalem), 1. brev 1025:]

Størstedelen [af det jødiske samfund i Jerusalem] er omkommet under de tragiske begivenheder, der har opslugt Jerusalem. [...] Den hellige bys indbyggere har aldrig stået overfor en sådan ulykke siden hjemkomsten til Zion.⁷

5 [Salomon b. Judah (Jerusalem), 2. brev 1025:]

Østens folk [araberne] har lagt Det hellige land øde. Vejene er øde – der er ingen rejsende og ingen sikkerhed, hverken for den, der drager ud eller den, der kommer. [...] [Jeg skriver dette] med en stor smerte i mit hjerte og med mismod, stående overfor den frygtelige nød, der har overvældet os, og den ulykke, vi er sunket ned i, idet vi lever i frygt for de bevæbnede [militær]lejre nat og dag. Må Gud give kongens styrker kraft, må han leve evigt.⁸ Derfor beder vi konstant om deres hjælp til at gå imod Østens folk. [...]

[Salomon b. Judah (Jerusalem), brev 1029:]

Selv de pilgrimme, der plejede at samle sig her hvert år, har afstået fra [at komme] på grund af den væbnede konflikt og den usikkerhed, der er forbundet med at rejse ad vejene. [...] [Jeg skriver på vegne af] indbyggerne i den hellige by, medlemmerne af rabbinernes sekt, den sekt, der er blevet drastisk reduceret i antal, og er blevet tvunget til at nedlade sig i lidelse og armod. En håndfuld af os er tilbage. Vort åg er tungt, vi er undertrykt af alle, og nye [skatte]love pålægges os konstant, mens de [modtagne] gaver og donationer er ophørt,⁹ [...] og vi har været tvunget til at tage lån med renter for at betale de skatter, der er pålagt os.¹⁰ I Palæstina er der dem, der [lever] i sult og dem, der lever i frygt. [...] Det eneste sted, vi kan sammenligne med, hvad der er overgået os, er Ægypten.

[Salomon den Yngre (Jerusalem), brev til menigheden i Fustat, fra begyndelsen af 1000-tallet:]

Mange hilsner og velsignelser fra menigheden i den store konges by [Jerusalem]. De [medlemmerne af menigheden i Jerusalem] fortæller om jeres lovprisning og bevidner jeres styrke på baggrund af, hvad I har gjort for os.¹¹ Et brev fra vores udsending er kommet, hvori det berettes, hvordan I hjalp og bistod ham; hvorledes I opfordrede folket til at hjælpe deres arme brødre igen og igen; og I fortalte dem [menigheden i Fustat] med rørende ord om deres elendighed, deres hjælpeløshed og deres tunge byrde, der har tynget dets [Jerusalems] indbyggere som et åg. Det er af denne grund, at araberne opholder sig her som et [skatte]pålæg på byen,¹² idet de

⁷ Zion: Tempelberget i Jerusalem. Der hentydes muligvis her til, at jøderne gennem mange år havde forbud mod at bosætte sig i Jerusalem.

⁸ Kongen – den fatimidiske kalif, Ali az-Zahir (1021-1036). Som nævnt i indledningen, støttede Palæstinas jøder generelt fatimiderne mod oprørerne.

⁹ Der tænkes her på donationer fra andre jødiske bysamfund til Jerusalems jøder.

¹⁰ Der må her være tale om de fatimidiske myndigheders fremgangsmåde, efter Jerusalem blev tilbageerobret i 1029. Håbet om bedre forhold under fatimiderne blev altså ikke indfriet.

¹¹ Brevet er henvendt til den jødiske menighed i Fustat, hovedstaden i Ægypten. I dag den gamle del af Kairo.

¹² Dvs. de er der pga. skatteindkrævning, der netop er den førromtalte tunge byrde.

indsætter embedsmænd og pålægger fastsatte betalinger på dens folk, og til gengæld undlader de [araberne], at mishandle dem af Israels hus, der kommer for at søge soning mellem byens sten og medlidenhed i dens støv;¹³ der kommer for at gå rundt om Templets porte og for at bede over dem med opløftede stemmer, idet de reciterer Qedusha og Barekhu;¹⁴ og som kommer for at bestige Oliebjerget under sang for at stå der på festdage med ansigtet mod Herrens helligdom, stedet for guddommeligt nærvær, Hans fodskammel, og ingen siger et ord til dem. Den hårde beskatning er en fastsat afgift, og vi er kun få i antal. Vi har nok til at betale en lille del af den. Resten må vi låne mod forrentning, således at pilgrimme til Den hellige By ikke bliver truet med skatteopkrævning. Derfor er det en pligt for hele Israel at støtte dem, der bor i Jerusalem og være en fast støtte for dem i nødens stund. Enhver, der kæmper deres sag, er berettiget til at dele deres glæde. [...]

[Joseph Ibn Abitur:]

15 Begræd, mine brødre, og sørg
over Zion, os alle sammen,
som Hadadrimmon
og Josiah, Amons søn.¹⁵

20 Begræd de milde, de blide,
der barfodet træder på torne.
De henter vand til folket fra Kush,¹⁶
de hugger brænde for dem.

25 Begræd den mand, der tvinges i slaveri,
men som ikke var forberedt på det.
De sagde til ham: "Lid og udhold det!"
Men han kunne ikke bære byrden.

30 Begræd de mænd, der må se
deres prisværdige sønner,
der er som fint guld,¹⁷
blive skændet¹⁸ af ægyptere.

¹³ Der hentydes til jøder, der drager på valfart til Jerusalem.

¹⁴ Qedusha og Barekhu: traditionelle jødiske bønner, daglige tidebønner

¹⁵ Se Zakarias 12,11; 2. Kongebog 23,29-30.

¹⁶ *Folket fra Kush*: Der tænkes sandsynligvis her på de bataljoner af sudanesere, der gjorde tjeneste i den fatimidiske hær.

¹⁷ Se Klagesangene 4,2: "Zions kostbare sønner, deres vægt værd i guld"

¹⁸ eller "hugget ned"

Begræd den blinde, der flakker¹⁹
gennem Zion, sølet
af blodet fra opskårne gravide kvinder
og fra slagtede gamle mænd og børn.

5

Begræd de rene, der blev gjort
urene – tvunget til at spise det forbudte,
så de glemte deres pagt
og deres hjertes hjemland.

10

Begræd de rene kvinder,
der var beskyttede og uplettede,
men som nu ved Hams²⁰ sæd
er i graviditetens kvaler.

15

Begræd især de ungpiger
med fint formede legemer,
der blev slavinder for
modbydelige slavepiger.²¹

20

Begræd bittert og sørg også
over de synagoger, som
blev ødelagt af glubende bæster,
og hvori falke nu samles.²²

25

Begræd de adspredte folk,
der er blevet samlet til en ulykkens dag,
og også de fattige og forarmede,
der er blevet undertrykt og knust.

30

Ja, begræd vores levende,²³
ingen grund til at begræde vore døde -
for at være som dem
er evigt vort ønske.

35

Derfor, hold igen, min ven,
og spar mig al din trøst
for dem, der blev sønderflåede

¹⁹ Se Klagesangene 4,14

²⁰ *Ham*: ifølge Det gamle Testamente stamfader til afrikanske folkeslag.

²¹ Ifølge N. A. Stillmann (s.206) menes der her, at de blev hustruer til beduin-krigere

²² Se Esajas 34,15

²³ Se Jeremias 22,10

i Zion og ligger uden grav.

J. M. Rosenløv & M. Pihl: *Korstogene – Islams ekspansion og kristen modoffensiv* (2014)

- 5 Breve fra Salomon ha-Kohen b. Joseph og Salomon b. Judah, her efter M. Gil: "The Political History of Jerusalem During the early Muslim Period", i: J. Prawer & H. Ben-Shammai (red.): *The History of Jerusalem, the Early Muslim period, 638-1099*. New York (1996), s.1-35. Se ligeledes M. Gil: *A History of Palestine, 634-1099*, Cambridge 1992, s.392-399. – Salomon den Yngres brev er fra Kairo Geniza (TS 13 J 11, f. 5 J. Mann (ed.) i *The Jews of Egypt and Palestine under the Fatimid Caliphs*, vol. 2, s.186) her efter A. Stillmann: *The Jews of Arab lands, A History and Source Book* (1979) s.192f. – Joseph b. Abiturs klagedigt
- 10 oversat efter Stillmann s.205f. og P. Cole (red.): *The Dream of the Poem. Hebrew Poetry from Muslim and Christian Spain 950-1492* (2007) s.31f.